

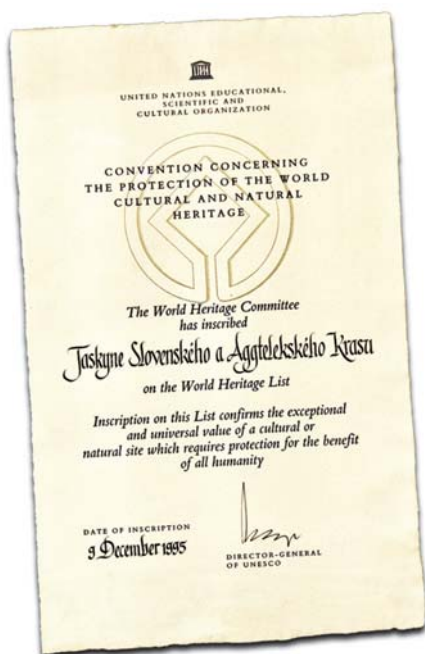
Štyri desaťročia ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva

Uplynulo 40 rokov od prijatia Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva na 17. generálnej konferencii UNESCO v Paríži. Písal sa 16. november 1972, keď mnohé štáty sveta odhlasovali tento významný dokument medzinárodného práva, ktorý nadobudol účinnosť 17. decembra 1975 po uložení dvadsiatej ratifikačnej listiny, resp. listiny o prijatí alebo listiny o prístupe, u generálneho riaditeľa UNESCO. Bývalé Československo však medzi nimi nebolo. Politické a štátne orgány v Prahe totiž v 80. rokoch minulého storočia nekompromisne odolávali iniciatívam ochrancov prírodného a kultúrneho dedičstva zo Slovenska.

Medzi nich patrili RNDr. Jozef Klinda, ktorého snaženia, nielen na pôde Československej komisie pre spoluprácu s UNESCO, viedli k úspechu až 15. februára 1991, keď sa ČSFR stala po Fidži 115. členským štátom dohovoru. V tejto súvislosti sme mu položili niekoľko otázok.

Ako by ste zhodnotili počiatky slovenských iniciatív prístúpenia k Dohovoru o svetovom dedičstve?

Iniciatívy vyvíjané z bývalého odboru pamiatok a ochrany prírody Ministerstva kultúry SSR smerom k Prahe narážali tam na bariéru nepochopenia, podozrievavosti a byrokracie. Pristúpenie k dohovoru bolo „nejako zložité“

Certifikát o zápise do Zoznamu svetového prírodného dedičstva - Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu (Berlín, 1995)

alebo nebola na to „vhodná chvíľa“, prípadne „nevyplynulo zo žiadneho dokumentu“ alebo „si vyžaduje dôkladnejšie preskúmanie z viacerých aspektov“ (?). Dokonca „predmetná vec bola momentálne bezpredmetná“. Aj v Černínskom paláci mali „akosi zviazané ruky“. Kým? To nikdy nepreznali. Pri každom stretnutí sa vyhovárali a výhovorky zdôvodňovali koncepciou zahraničnej politiky Československa (?), ktorej takto málokto porozumel. Možno by to vedel odhaliť Jozef Banáš, autor reminiscencií zo svojho pôsobenia v diplomacii (Zóna nadšenia). Železná opona zrejme mala v podsvetí svojich Cerberov, ktorí mi umožnili vycestovať v tejto veci len na lokalitu svetového dedičstva Hollókő (Havraní Kameň), 30 km južne od slovenských hraníc. A to až v období glasnosti a perestrojky. Neúspešné ostalo aj tzv. Vianočné stanovisko uvedeného odboru z 21. decembra 1988 s opätovne zdôvodneným návrhom na pristúpenie Československa k dohovoru. Až po urgenciách sa 26. októbra 1989 usku-

točnili meritórne rokovania k tomuto návrhu na českom ministerstve kultúry a na Československej komisii pre spoluprácu s UNESCO pri ministerstve zahraničných vecí v Prahe. Na týchto rokovaníach som českú stranu a československé orgány oboznámil už aj so **slovenským predbežným zoznamom na nomináciu lokalít zo SR na zápis do Zoznamu svetového dedičstva**, ktorý obsahoval:

A. Kultúrne dedičstvo

1. Stredoveké banícke mestá Banská Štiavnica a Kremnica a súbor technických pamiatok,
2. Historické centrum mesta Levoča,
3. Historické centrum mesta Bardejov,
4. Dóm sv. Martina a historické centrum Bratislavy,
5. Nitra – Horné staré mesto,
6. Súbor univerzitných budov v Trnave,
7. Staré cirkevné mesto Spišská Kapitula a Spišský hrad s okolím,
8. Archeologické nálezisko Devín a prírodná rezervácia Devínska Kobyla,
9. Archeologické nálezisko Havránok,
10. Rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec,
11. Rezervácia ľudovej architektúry Čičmany;

B. Prírodné dedičstvo

1. Tatranský národný park,
2. Národný park Malá Fatra,
3. Národný park Slovenský raj,
4. Prírodná rezervácia Pieniny – Prielom Dunajca,
5. Prírodná rezervácia Súľovské skaly,
6. Prírodná rezervácia Súľ,
7. Prírodná rezervácia Cigánka,
8. Ochtinská aragonitová jaskyňa,
9. Jaskynný systém Domica – Baradla,
10. Prírodné rezervácie centrálnej časti Národného parku Nízke Tatry,
11. Zádielska tiesňava a Turniansky hradný vrch.

Tento širší zoznam v prílohe s charakteristikami 22 lokalít, resp. objektov sme vypracovali s kolegom Ing. arch. Jaroslavom Liptayom s vedomím, že ide len o akýsi „náštel“ pre ďalšie konanie a pre vypracovanie nominačných projektov pre prípad, že by naše snaženia uspeli a Československo k dohovoru pristúpilo. Tento zoznam potom uviedol odbor pamiatok a ochrany prírody Ministerstva kultúry SSR vo svojom liste z 31. októbra 1989 adresovanom orgánom zahraničných vecí a partnerskému odboru v Prahe. Ten už predtým na rokovaní 26. októbra 1989, na ktorom som musel nazvať nepristúpenie k dohovoru „nielen hanbou Československa, ale aj prejavom nekultúrnosti oboch národov“, konečne prisľúbil podporu zámeru a v rámci unifikácie na vyššej úrovni spoločný koordinovaný postup. Aj keď Sovietsky zväz a

väčšina ostatných štátov socialistického sektora nemali problémy s pristúpením, a tak podporili ochranu svetového dedičstva ľudstva, niekomu sa v Prahe tento dohovor nepozdával a blokoval všetky snaženia. Možno bol predtým nekultúrnym poverenikom kultúry alebo odporcom nielen „Havranieho kameňa a Egyptských pyramíd“, ale aj OSN, UNESCO a záverov Konferencie o bezpečnosti a spolupráce v Európe v Helsinkách z roku 1975“.

Kedy nastal zlom?

Keďže k pozitívnym zmenám nedošlo ani po novembri 1989, nasledoval list ministra kultúry SR z 18. apríla 1990, v ktorom oficiálne vyzval českého kolegu k spoločnej aktivite zameranej na pristúpenie ČSFR k dohovoru. Tejto výzve predchádzal list podpredsedi vlády ČSSR Josefovi Hromádkovi zo 16. marca 1990 s týmto odporúčaním: „Nazdávame sa, že Československo by malo urýchlene pristúpiť k Dohovoru o ochrane svetového a kultúrneho dedičstva (Paríž, 1972), ktorý sa okrem zachrany hodnôt celosvetového významu orientuje aj na kultúrne hodnoty národov a regiónov. Tunajšie ministerstvo vypracovalo pre Federálne ministerstvo zahraničných vecí v tomto smere prvý návrh a vstúpilo do rokovaní s Ministerstvom kultúry ČR a Ministerstvom životného prostredia ČR.“ Dôležité bolo „nestratiť nič v minúskom labyrinte zrazu tisícok rôznych iniciatív, ale aj nástrah novodobých minotaurů“. Veril som však, že pádom Železnej opony už nič nezabrání realizovať vyše päťročnú snahu pripojiť Slovensko (ČSFR) k ochrane „siedmich divov sveta“, avšak na Havraní Kameň (Hollókő) sa pritom nezabúda. Aj na tomto základe potom nastalo v Prahe prebudenie a iniciatíva prešla do rúk diplomatov a vlád. K reálnym pozitívnym zmenám tak došlo až po prijatí uznesenia vlády ČR zo 6. júna 1990 č. 165, uznesenia vlády SR zo 4. septembra 1990 č. 412 a najmä uznesenia vlády ČSFR zo 16. augusta 1990 č. 555 o pristúpení ČSFR k dohovoru.

ČSFR uložila listiny o prijatí dohovoru až 15. novembra 1990 a o tri mesiace – 15. februára 1991 sa stala členským štátom dohovoru. Po jej rozdelení 1. januára 1993 sukcesiou ju nahradili 26. marca 1993 Česko (ako 133. členský štát dohovoru) a 31. marca 1993 Slovensko (ako 134. členský štát dohovoru). Aj keď dosť oneskorene, no predsa sme prejavili svoju kultúrnosť, o ktorej občas pri pohľade na niektoré časti svetového dedičstva u nás začínam trochu pochybovať. Stav viacerých sa však zlepšuje, čo nám slúži ku cti. Avšak hanba, ktorú sme utížili, ostane navždy hanbou a snáď si k nej nepridáme ďalšiu.

Kto a na základe čoho určuje, ktoré nehnuteľné dedičstvo v krajine má alebo nemá svetovú

hodnotu? Aké sú práva a povinnosti členských štátov dohovoru a kto ovplyvňuje alebo riadi aktivity v pozadí?

Hodnotové kritériá a právne vymedzenie „svetového kultúrneho dedičstva“ ustanovil čl. 1 Dohovoru o svetovom dedičstve (*World Heritage Convention*) a „svetového prírodného dedičstva“ čl. 2 tohto dohovoru, ku ktorému bola schválená smernica na vykonávanie tohto dohovoru. Práva a povinnosti zmluvných štátov ustanovujú čl. 4 až 7 dohovoru a ktokoľvek si ich môže prečítať v oznámení FMZV č. 159/1991 Zb. Najvyšším orgánom dohovoru je Generálne zhromaždenie zmluvných štátov dohovoru (*General Assembly*), ktoré zasadá v dvojročných intervaloch a volí do Výboru svetového dedičstva (*World Heritage Committee*) niektoré z kandidujúcich zmluvných štátov (kandidatúra SR viackrát neuspela). Tento 21-členný výbor (na čele s predsedom a predsedníctvom/byrom zo 7 štátov) zasadá raz za rok, pričom len on môže schvaľovať nominácie lokalít jednotlivých štátov do Zoznamu svetového dedičstva, ktoré patrí celému ľudstvu (nejde teda o Zoznam UNESCO, ako sa to často chybne uvádza). Prípravu zabezpečuje sekretariát výboru, ktorým sa stalo Centrum svetového dedičstva (*World Heritage Center*) v Paríži, na čele s riaditeľom (od roku 2000 Francesco Bandarin). Z odborného hľadiska pre výbor a centrum vykonávajú poradenskú činnosť celosvetové organizácie, najmä Svetová únia ochrany prírody (IUCN), Medzinárodná rada pamiatok a sídiel (ICOMOS), Medzinárodné centrum pre štúdium záchran a reštaurovania kultúrneho majetku (ICCROM). Spolupracujú aj s Medzinárodnou federáciou krajinných architektov (IFLA), ktorá sa zaoberala svetovým dedičstvom na svojom Svetovom kongrese v roku 2000 v Kostarike, Svetovou turistickou organizáciou (WTO), Medzinárodným centrom pre kultúrnu krajinu (ICCL), Svetovou bankou, Environmentálnym programom OSN (UNEP) a, samozrejme, s UNESCO. Výbor pri posudzovaní a výbere nominovaných lokalít postupuje podľa schválených kri-

térií a rozhodnutia prijíma na základe ich preskúmania (examination), hodnotenia (evaluation) a odporúčania (recommendation) expertmi. Ide o tieto výkony: zapísanie (inscription – I), zamietnutie (rejection/not inscribe – N),

Štátna prírodná rezervácia Dreveník, ktorou sa pridružuje aj ochrana prírodného dedičstva), 3. Rezerváciu ľudovej architektúry Vlkolínec.

Do svetového prírodného dedičstva navrhla zaradiť

Schvaľovanie ôsmich Drevených chrámov v slovenskej časti Karpatského oblúka Výborom svetového dedičstva v Quebecu (2008)

vrátenie (referral – R), odloženie (deferment – D), rozšírenie (extension – E). Postup v konaní pritom ustanovujú aj Procedurálne pravidlá (Rules of Procedure). Väčšinou ide o dlhodobý a zložitý hodnotiaci a schvaľovací proces. Dosiahnuť svetovosť si vyžaduje nielen preukázať najvyššie hodnoty, ale stojí to aj veľa námahy a úsilia.

Kto zodpovedá za uplatňovanie dohovoru na Slovensku?

Po nadobudnutí platnosti dohovoru pre ČSFR vznikla 7. mája 1991 z podnetu Ministerstva životného prostredia SR Česko-Slovenská koordinačná rada ochrany svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ako dohodnutý poradný a koordinačný celoštátny orgán príslušných federálnych i republikových ministerstiev v odsúhlasenej gescii MŽP SR a so sekretariátom v Bratislave. Skladala sa z odborníkov. So ctou som prijal funkciu jej tajomníka. Rada, ktorej vtedy predsedal podpredseda bývalej Slovenskej komisie pre životné prostredie, okrem iného uskutočnila aj výber objektov z ČR a SR navrhovaných do Zoznamu svetového dedičstva, pričom tajným hlasovaním na zasadnutí v Bratislave určila poradie pre vypracúvanie nomináčnych projektov.

Do svetového kultúrneho dedičstva v ďalšom desaťročí navrhla zaradiť z Česka: 1. Historické centrum Prahy, 2. Historické mesto Český Krumlov, 3. Historické mesto Telč, 4. Hrad Karlštejn a štátnu prírodnú rezerváciu Karlštejn (aj ako prírodné dedičstvo);

zo Slovenska: 1. Historické mesto Banská Štiavnica s okolitými technickými pamiatkami, 2. Spišský hrad a sústavu pamiatok jeho okolia (Mestská pamiatková rezervácia Spišská Kapitula, Pamiatková zóna Spišské Podhradie, Kostol sv. Ducha v Žehre a

z Česka: 1. potenciálny Národný park České Švýcarsko, 2. CHKO Moravský kras (aj ako kultúrne dedičstvo), 3. Juhočeské pralesy (ŠPR Žofínsky prales a ŠPR Hojná voda, vyhlásené už v roku 1838);

zo Slovenska: 1. Tatranský národný park, 2. Pralesy Polonín (ŠPR Stuzica, Riaba skala, Plaša, Rožok a Havešová), 3. Národný park Slovenský raj, 4. Národný park Malá Fatra.

Tento Návrh na zaradenie kultúrneho a prírodného dedičstva Slovenskej republiky do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, po prijatí v operatívnej porade ministra – predsedu SKŽP 3. júla 1991, prerokovala a schválila vláda SR uznesením č. 439 z 13. augusta 1991. Po zániku ČSFR vznikol v roku 1993 v pôsobnosti MŽP SR Slovenský výbor pre ochranu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, ktorý neskoršie nahradila Komisia pre záchranu lokalít zapísaných v Zozname svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO už v kompetencii Ministerstva kultúry SR (neskoršie bola tiež z vôle ministra zrušená). Tieto zmeny sa však oficiálne udiali na základe uznesení vlády SR č. 35 zo 16. januára 1996 a č. 509 z 23. júla 1996. V súčasnosti je gestorom ochrany svetového kultúrneho dedičstva na Slovensku Ministerstvo kultúry SR a jeho Pamiatkový úrad SR a svetového prírodného dedičstva MŽP SR a jeho sekcia ochrany prírody a tvorby krajiny. Pri ministerstve zahraničných vecí pôsobí Slovenská komisia pre spoluprácu s UNESCO, ktorá preroková aj záležitosti týkajúce sa dohovoru.

Koľko štátov už pristúpilo k dohovoru a koľko lokalít dnes tvorí svetové dedičstvo?

K dohovoru pristúpili už skoro všetky štáty, takže sa považuje za jeden z tzv. veľkých dohovorov. Pritom zo 190 zmluvných štátov len 157 má na svojom území lokality svetového dedičstva. Celkovo do Zoznamu svetového dedičstva je zapísaných 962 lokalít, z toho 745 kultúrneho a 188 prírodného dedičstva; 29 lokalít predstavuje tzv. zmiešané (kultúrne a prírodné) dedičstvo. Z tohto vidieť, že v zozname je zapísaných štyrikrát viac lokalít kultúrneho dedičstva než prírodného dedičstva. Súvisí to

Roklina Suchá Belá v Národnom parku Slovenský raj – lokalita z predbežného zoznamu nominácií na zápis do Zoznamu svetového dedičstva

nielen s väčším počtom a väčšou úspešnosťou nominácií kultúrneho dedičstva, ale aj s prísnosťou posudzovateľov z IUCN.

Aké boli úspechy aj neúspechy Slovenska za týchto 40 rokov?

Žiaľ, my môžeme hovoriť len o dvadsiatich rokoch úspechov a neúspechov, keďže sme k dohovoru pristúpili dosť neskoro. Už samotné zaradenie sa medzi členské štáty dohovoru považujem za prvý úspech. Nasledovali

Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí (Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhne, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilija a 23 vodných nádrží – tajchov) – v Cartagene (1993), 4. Mestská pamiatková rezervácia Bardejov a židovské suburbium – v Cairns (2000), 5. Drevené chrámy slovenskej časti Karpatského oblúka (Hervartov, Tvrdošín, Leštiny, Kežmarok, Hronsek, Bodružal, Ladomirová, Ruská Bystrá) – v Quebecu (2008);

Európske stretnutie k otázkam využívania svetového dedičstva pre rozvoj cestovného ruchu (Bardejov 23. – 26. marca 2010, prednáša Hervé Barré)

aj prvé neúspechy, napríklad Výbor svetového dedičstva rezolútne zamietol pretláčanú nomináciu Tatranského národného parku (v roku 1992 v Santa Fe za účasti generálneho riaditeľa sekcie Petra Mušku), obdobne nominácie Katedrály sv. Alžbety, Kaplnky sv. Michala a Urbanovej veže v Košiciach (v roku 1994 v thajskom Phukete) a Úvraťovej železničky Kysuce – Orava (v roku 2000 v marockom Marrakéši). Nominácie kultúrnej krajiny – ukážok zachovalých šiestich zvyškov lúčnych a pasienkových území Slovenka a osobitne slovenskej časti Tokajskej vinohradníckej oblasti, skončili neodporúčaním už v prvom kole a na rokovanie výboru sa ani nedostali. Nomináciu Roklín Slovenského raja a Dobšinskej ľadovej jaskyne z roku 1997 výbor pozitívne posúdil na svojom 22. zasadnutí v roku 1998 v japonskom Kjóte s odporúčaním rozšíriť nomináciu projekt aj na ďalšie krásové doliny (dnes ide spolu s Poľskom o pripravovaný projekt Doliny mezozoika Západných Karpat). Jeho verdikt v austrálskom Cairns v roku 2000 dokonca viedol k čiastočnému úspechu – schváleniu Dobšinskej ľadovej jaskyne (so Stratenskou jaskyňou a jaskyňou Psie diery) za svetové dedičstvo. Nezamietnutá nominácia dvadsiatich Pralesov Slovenska sa na základe vyjadrení expertov IUCN musela dosť narychlo prepracovať na desať Karpatských bukových pralesov spolu s Ukrajinou. Do Zoznamu svetového dedičstva bolo dodnes zapísaných týchto sedem lokalít (území, resp. objektov alebo ich súborov) zo Slovenska v tomto poradí:

A. Kultúrne dedičstvo: 1. Rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec – v Cartagene (1993), 2. Levoča, Spišský hrad a súvisiace kultúrne pamiatky (Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Ducha v Žehre) – v Cartagene (1993) s rozšírením v Seville (2009), 3.

B. Prírodné dedičstvo: 1. Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleškého krasu (najmä Jaskyňa Domica, Gombasecká jaskyňa so Silickou ľadnicou, Jasovská jaskyňa, Krásnohorská jaskyňa s najvyšším stalagmitom, Ochtinská aragonitová jaskyňa, Drienovská jaskyňa, Hrušovská jaskyňa, Skalístý potok – Kunia priepasť, Diviacia priepasť, Zvonivá jama, Snežná diera, Obrovská priepasť, Dobšinská ľadová jaskyňa so Stratenskou jaskyňou a Psími diarami; maďarské Baradla, Béke barlang/Jaskyňa Mieru, Kossuth barlang/Kossuthova jaskyňa, Meteor barlang/Jaskyňa Meteor, Rákóczi barlang I./Rákócziho jaskyňa I., Rákóczi barlang II./Rákócziho jaskyňa II., Szabadság barlang/Jaskyňa Slobody, Vass Imre – barlang/Jaskyňa Imre Vassa, Rejteck zomboly/Priepasť Rejteck, Vecsem-bükki zomboly/Vecsembükkská priepasť) – v Berlíne (1995) s rozšírením v Cairns (2000), 2. Karpatské bukové pralesy a nemecké staré bukové lesy – trilaterálne s Ukrajinou a Nemeckom (Havešová, Rožok, Vihorlat, Stužica – Bukovské vrchy; ukrajinské Stužica – Užok, Čornohora, Maramoroš, Svidovec, Kuzij-Tribušany, Uhoľka – Široký Luh; nemecké Jasmund, Serrahn, Grumsin, Hainich, Kellerwald) – v Christchurch (2007) s rozšírením v Paríži (2011).

Do tzv. **Predbežného zoznamu** (*Tentative List*) pre možnú nomináciu vláda SR odsúhlasila:

A. Kultúrne dedičstvo

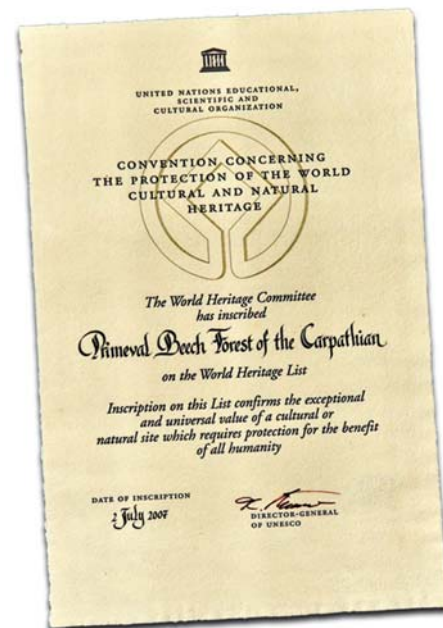
1. **Pamiatky Veľkej Moravy: Slovanské hradište v Mikulčiciach a Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch** (spolu s Českom – nominácia zatiaľ neúspešná),
2. **Pevnostný systém na sútoku Dunaja a Váhu v Komárne – Komárome** (spolu s Maďarskom – nominácia zatiaľ neúspešná),

3. **Pamätník Chatama Sófera** v Bratislave,
4. **Limes Romanus** – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji (spolu s Rakúskom a Maďarskom),
5. **Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami** (spolu s Maďarskom),
6. **Koncept šošovkovitého historického jadra mesta Košice**,
7. **Tokajská vinohradnícka oblasť**, súbor vinohradníckych pivníc (nominácia zatiaľ neúspešná s možnosťou rozšírenia zapísanej Tokajskej vinohradníckej oblasti v Maďarsku);

B. Prírodné dedičstvo

1. **Doliny mezozoika Západných Karpat** ako pokračovanie zatiaľ len čiastočne úspešného projektu Rokliny Slovenského raja (spolu s Poľskom),
2. **Prírodné rezervácie Tatier** (spolu s Poľskom s nízkou pravdepodobnosťou úspechu),
3. **Prírodná a kultúrna krajina v podunajskom regióne** (s určitou šancou len spolu s Českom, Maďarskom a Rakúskom možno s prepojením na kultúrnu krajinu pri Wachau a Nezdské jazero pri nevylúčení participácie ďalších podunajských krajín),
4. **Gejzír v Herľanoch** (bez pričlenenia areálu opustených Dubníckych opáľových baní s veľmi nízkou šancou na úspech),
5. **Mykoflóra Bukovských vrchov** (za aktuálnejšie však pokladám **rozšírenie Karpatských bukových pralesov** o ďalšie bukové pralesy, najmä z pôvodnej nominácie Pralesov Slovenska).

Do predbežného zoznamu, ktorý predložila SR 1. októbra 1995 Centru svetového dedičstva v Paríži boli zaradené aj tieto lokality: Archeologická lokalita a ruiny hradu Devín, Nitra – Horné mesto s hradom, Prírodné rezervácie Belianske Tatry a Bielovodská dolina, Pralesy Polonín, Prielom rieky Dunajec a Národný park Malá Fatra. Niektoré z týchto návrhov boli neskoršie modifikované. Slovenská

Certifikát o zápise Karpatských bukových pralesov do Zoznamu svetového prírodného dedičstva (Christchurch, 2007)

agentúra životného prostredia v spolupráci s odbornými inštitúciami a vysokými školami v roku 2000 vtedy uviedla nový výber lokalít pre Predbežný zoznam prírodného dedičstva SR: Prírodné rezervácie Tatier, Karpatské pralesy, Krasové doliny Slovenska, Prírodná a kultúrna krajina

Podunajská, Prírodné rezervácie Považia. Z typologického hľadiska predbežne vybrala Reprezentatívne lesné ekosystémy Slovenska a Reprezentatívne mykocenózy Slovenska.

Výstava Svetové dedičstvo Jaskyne Slovenského krasu a Aggtelekského krasu vo Východoslovenskom múzeu

Okrem posudzovania a vyhlasovania svetového dedičstva aké aktivity ešte vyplývajú z dohovoru?

Výbor a jeho sekretariát, ale aj jednotlivé členské štáty dohovoru, zabezpečujú množstvo podujatí a projektov zameraných na svetové dedičstvo. Samozrejme, v prvom rade ide o záchranu lokalít svetového dedičstva, zapísaných do Zoznamu ohrozených lokalít. Okrem toho ide o výchovno-vzdelávacie aktivity, napríklad prostredníctvom projektu Participácia mládeže na ochrane a poznávaní svetového dedičstva (*Young People's Participation in World Heritage Preservation and Promotion*), v rámci ktorého sa uskutočnili akcie aj na Slovensku. Pre učiteľov sa realizuje v 130 členských štátoch dohovoru projekt Svetové dedičstvo v rukách detí (*World Heritage in Young hands*), ktorý sa prezentoval na internete v 20 jazykoch. Z iniciatívy kanadského mesta Quebec vznikla v roku 1990 Organizácia miest svetového dedičstva (*Organization of World Heritage Cities*), ktorá za krátku chvíľu združila vyše 100 miest zahrnutých do Zoznamu svetového dedičstva a usporiadala už niekoľko celosvetových stretnutí ich primátorov. Starostlivosť o svetové dedičstvo sa stala témou aj mnohých vedeckých inštitúcií, spoločností a združení občanov a predmetom diskusií na rôznych medzinárodných fórach, napríklad 7. – 8. augusta 2000 na 31. medzinárodnom geologickom kongrese v Riu de Janeiro so zameraním sa na „Geologické svetové dedičstvo“ (*Geological World Heritage*). 22. septembra až 1. októbra 2000 sa uskutočnila v Austrálii celosvetová Konferencia o paleontologických lokalitách svetového dedičstva (*World Heritage Fossil Sites Conference*). Predchádzala jej Medzinárodná konferencia o starostlivosti o kultúrne dedičstvo a rozvoj miest (*International Conference on Cultural Heritage Management and Urban Development*) 5. – 7. júla 2000 v Pekingu. Celosvetový význam malo aj stretnutie expertov na severnej Sumatre v Berastagi 7. – 11. decembra 1998 so zameraním na starostlivosť o tropické lesy zahrnuté do svetového dedičstva. Viaceré akcie majú regionálny charakter, napríklad *Regional Thematic Expert Meeting on Potential Natural World Heritage Sites in the Alps* 18. – 22. júna 2000 v rakúskom Hallstatte,

na ktorom SR navrhla spoločnú ochranu vybraných úsekov kultúrnej krajiny Podunajská s významnými ukážkami kultúrneho dedičstva i prírodného dedičstva (niektorými už dnes zahrnutými do svetového dedičstva od Delt Dunaja po Wachau). Kultúrna krajina ako nový prvok v systéme lokalít svetového dedičstva bola predmetom rokovania odborníkov na stretnutí v poľskom Białystoku od 29. septembra do 3. októbra 1999 pod názvom Kultúrna krajina vo východnej Európe. Celosvetovú úroveň dosiahol pracovné stretnutie medzinárodnej skupiny expertov (reprezentantov Afriky, Arabských štátov, Latinskej Ameriky, Severnej Ameriky, Európy, Ázie a Pacifiku, IFLA, WHC, ICOMOS, IUCN, ICCROM) k tvorbe celosvetovej smernice starostlivosti o kultúrnu krajinu (*Management Guidelines for Cultural Landscapes*) v Banskej Štiavnici od 1. do 4. júna 1999 na základe pozvania slovenskej delegácie na 22. zasadnutí výboru v Kjóte (práce začaté v Banskej Štiavnici potom komisia ukončila 27. až 28. októbra 2000 v Ríme). O týchto významných aktivitách, ktoré mali pozitívny ohlas aj na stránkach periodík o svetovom dedičstve (*The World Heritage Newsletter*, vychádzajúci od roku 1993 a reprezentačný časopis *World Heritage*), rokoval s uznaním aj samotný výbor a jeho predsedníctvo.

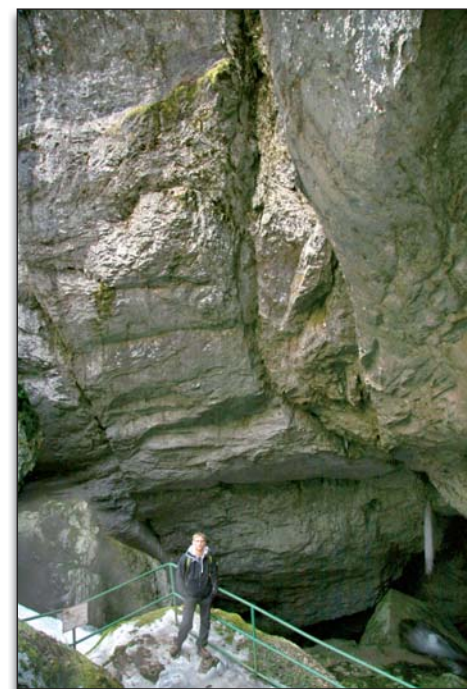
Aké sú postoje Európskej únie k dohovoru a k svetovému dedičstvu?

Mimoriadne ústretové a pozitívne, čo nevyplýva len z toho, že všetky štáty EÚ sú aj zmluvnými štátmi dohovoru. Lokality svetového dedičstva majú prioritu aj v hodnotení a schvaľovaní projektov z jej fondov, čo možno aspoň takto osvieti ziskuchtivých chamtivcov a notorických skeptikov pri kladení ošúchanej otázky: „Čo z toho (pre nich) a inak načo?“ Väčšinou sa však nedokážu odosobniť od krátkozrakkej vidiny vlastného prospechu, ktorý sa nevylučuje, keby dovideli za svoj nos, pozemok a chotár. Dovidieť ďalej znamená pochopiť a zmeniť sa. Predtým to bola asi demagogická obava zo spoznávaní svetových hodnôt a „nedajbože“ z preberania „neželateľných ideológií“ spoza Železnej opony, dnes možno obava z možných obmedzení devastčných činov alebo zo „zbytočných starostí“ o svetové hodnoty, ktoré nám svet úprimne závidí, a tvoria základný potenciál aj pre rozvoj cestovného ruchu. Pritom ako hlásia renomovaní ekonómovia (bez ovplyvnenia jarmočníkmi, kramáríkmi a drobnochovateľmi), každá hodnota sa dá vyjadriť aj finančne. A svetová nepochybne. Kto však nedokáže rozlíšiť skutočné hodnoty (aj na miestnej úrovni) od „slepačieho trusu“ ostane len pri jeho zúžitkovaní, prípadne produkcii. No vráťme sa k aktivitám EÚ, ktorá sa v rámci budovania vedomostnej spoločnosti snaží tomu zabrániť. Európsky parlament v súvislosti s potrebou diferenciácie hodnôt a nárastom počtu schválených lokalít svetového dedičstva za 40 rokov v priemere o 23 ročne dokonca odporučil vypracovať klasifikačný systém Európskeho dedičstva. Išlo

by o obdobu členenia svetových a európskych geoparkov, pričom hierarchicky bude potrebné odlišiť hodnotové úrovne (od miestnej, okresnej, krajskej, štátnej, európskej až po svetovú). Európsky parlament zároveň prijal rezolúciu č. 2000/2036(INI) o aplikácii Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva v členských štátoch Európskej únie. Rezolúcia vyzýva k zvýšenej až vzorovej starostlivosti o toto dedičstvo a odporúča vyčleniť na tento účel finančné prostriedky v rámci environmentálnych a kultúrnych programov. Žiada v tomto smere využiť aj právne nástroje EÚ (napríklad EIA Directive) a jej členských štátov. Nestačí?

Čo by ste uviedli na záver rozhovoru do piatej až stej dekády dohovoru?

Znak (logo) svetového dedičstva (kosoštvorec – dieľo človeka v kruhu – symbole prírody), ktorého autorom je Michel Olyff, postupne preniká na televízne obrazovky, panely svetových výstav, stránky encyklopédií, atlasov, uznávaných novín a časopisov, do učebníc, sprievodcov po štátoch sveta, katalógov cestovných kancelárií, expozícií múzeí, relevantných televíznych a rozhlasových relácií atď. Starostlivosť o svetové dedičstvo sa stáva predmetom záujmu svetových, regionálnych i národných orgánov, odborných inštitúcií, záujmových združení i orgánov samospráv. Dostáva sa

Zabúdané praveké kultové centrum Svetové dedičstvo Silická ľadnica v Národnom parku Slovenský kras

aj do najzaostalejších a najpanenských kútov sveta, šíri osvetu a posvätnú úctu nielen k hodnotám, ktoré reprezentuje. Vedie mnohých ľudí k tomu, aby ich prestali chápať len na úrovni potrieb aligátorov. Snáď sú také už v menšine a postupne z ľudskej populácie vymiznú. Bez naivity skúsme spoločne veriť, že ľudstvo začiatku 3. tisícročia odovzdá zachované a udržiavané svetové dedičstvo generáciám ďalších tisícročí, ktoré si ho uctia a budú z neho aj profitovať. Naučia sa rozlišovať skutočné hodnoty a chrániť svoje dedičstvo, a tak sa budú môcť konečne označovať za ľudí rozumných, dobrých a ušľachtilých. Vivat Homo sapiens sapiens.

Za rozhovor poďakovala Alena Kostúriková